

Szántó T. Gábor

„Áldjon és őrizzen meg...”*

Juditnak volt még egy útja, de ezt nem kötötte Dávid Andor orrára, mert tudta: Andor a végtelenségig aggodalmaskodó a konspiráció részleteit illetően. A Csorkover sülbe igyekezett a Karpfenstein utcába. Lengyelországból menekült haszidok alapították a közösséget még az első világháború idején. Akik túléltek a negyvennégyes év telét, továbbálltak, és a Teleki térbe torkolló kis utca első házában, az udvarból nyíló három helyiségben, a háború vége óta mindenféle zsidó népség tanult és imádkozott, olykor, szükség esetén, lakott is.

Rabbi Baneth is ide helyezte át székhelyét sajátos vezeklésképpen a háború előtti zsidó belviszályokért, amiért – úgy érezte – maga is felelős, és amely viszályokról úgy gondolta, kétségbevonhatatlanul hozzájárultak a pusztuláshoz, akár a majd kétezer évvel korábbi ellenségeskedések a Szentély és Jeruzsálem lerombolásához. Személyes felelősséget érzett, hogyha már a vést megelőzően nem ismerte fel, miféle pusztításhoz vezethet a szüntelen acsarkodás, legalább Izrael kivérzett maradékát ne szabadlja ezerfelé a szinat hinam: az értelmetlen, s egyben megmagyarázhatatlan, zsidók közötti gyűlölködés. Tanháza mindenki előtt nyitva állt, asztalánál mindig került szellemi és testi táplálék az arra éheseknek. Apátlan-anyakatlan kamaszok jártak hozzá főként, akik örültek, hogy akad egy hely, ahol várnak rájuk, jó szót kapnak, s valami ennivalót. Iskolába zavarta őket, és némi pénzkereseti lehetőséget is szerzett nekik; tapasztalta épp elégszer, hogy a Tóra, munka nélkül, kivisz a világból. Helytelenítette, hogy a fiúk egész nap csak az asztal körül lebzseljenek, arra várva, hogy a kisebb-nagyobb adományokból, amit a környékbeli kereskedők juttattak a tanház céljaira, nekik is jusson élelem, ruhanemű meg némi készpénz. Hol voltak már azok az idők, amikor hetente számon kérhette a megtanultakat, s aki nem teljesített, annak az apjáért küldetett! Örülnie kellett, hogy ezek a kölykök nem kallódnak az utcán, inkább itt

húzódnak meg, ha gyakran nem fűlik a foguk a munkához, akkor is. A fiatalok mellett, munka után, néhány idősebb férfi is feltűnt, egy-egy órát a tanházban töltött az esti imáig, de a fáradságtól olykor mellükre bukó fejvel bóbiskoltak az asztal mellett. A rabbi senkit nem küldött el, senkitől nem kérdezte, ki az anyja, és mi a szándéka az itt tanultakkal. Mindent előről kell kezdeni, gondolta, akár csak az özönvíz idején. Aki rendezni akarja viszonyát a Jóistennel, lehetőséget kell kapnia, hogy megtudja, mi a teendője. Aki keresi Őt, annak segíteni kell, mint ahogy az eltévedteket is útbaigazítja az ember.

Köztudott volt, hogy keresztények is felkeresik egy-egy vitás ügyükben, s ő tudásához mérten igyekszik ezeket elsimítani. A környék nagyhangú kereskedőinek perpatvara gyakorta csendesedett el a Karpfenstein utca 2/B udvarán, méghozzá úgy, hogy a vitatkozók mindegyike a győztes elégedettségével távozhatott a golyószóró lyuggatta, kétszárnyú kapun nyíló ajtón át, aminek bokáig érő küszöbében szinte valamennyi látogató elbotlott. Rabbi Baneth ezeket az alkalmakat is felhasználta, hogy Noé hét törvényét tanítsa látogatóinak. Míg más rabbik legyintgettek csak rá, és hívei nagy része legfeljebb megbocsátható hóbortnak tartotta, hogy gójokat is tanít, ő meggyőződésesen hitte, hogy a túlzott elzárkózás a népektől éppúgy kárára vált a zsidóknak, mint a túlzott közeledés, s a történetek igenis felhatalmazták, hogy maga menjen a feladat elébe.

Naphosszat ült az imaterem melletti szoba hosszú, rücskös faasztalánál, de az egymást váltó tanítványok és látogatók enni-inni sose látták. A bócherek, akik leginkább iskola után vagy alkalmi munkáik végeztével, délután sereglettek köré, pillanatok alatt elpusztították a kicsomagolt süteményeket, gyümölcsöket, amit hívei hoztak. Mióta a környékre költözött, annak ellenére, hogy hóbortosnak tartották, egyre többen akartak a

Csortkover sülben imádkozni. Mindaz, amit személyesen kapott, ugyancsak ott végezte a tanház asztalán, vékonydongájú tanítványai között, a szombatra és ünnepre érkezett, kiadós küldemények nagy része pedig szeretetsomagokba porciózva a környék legszegényebbjeinek asztalán.

– Mindig akad nálunk rászorultabb – mondta tanítványainak, akikkel eljuttatta a megfelelő címekre a segélyt. Ha valakinek a tisztessége felől kétség merült fel, akkor sem tett mást, mint csomagot vagy pénzt küldött általa, s utóbb mindig kiderült, ha nem ért célba az adomány. Két fiúban kellett csatlakoznia. Az egyik többet nem jelentkezett, a másik kért és kapott még egy lehetőséget.

Judit tudatni akarta a ruvval elhatározását, és a véleményét akarta kérni. Így fogalmazta meg magában legalábbis, némi öncsalással, látogatása célját, mert már döntött, és szándékában nem lehetett megingatni, lelkiismerete azonban mégiscsak arra kényszerítette, hogy tisztelétét tegye nála.

A Teleki tér sarkán szállt le a villamosról, ahol riasztó látvány fogadta. Két lovas kocsi ütközött össze a kereszteződésben. Mindkét kocsi elé egy-egy ló volt befogva. Az egyik állat lábát szegte, és zuhantában a hám a nyakára tekeredett. A földön fekvő rángatózott, és gazdája hiába próbálta szitkozódva elvágni a szíjakat, a fuldokló jószág úgy kapkodta fejét, hogy nem fért hozzá. A piacon razzia volt, feketézőket keresett a gazdasági rendőrség. Valaki futásnak eredt, felbukott az úttesten, akkor rántotta félre a kocsis a zablát, nehogy ráhág-

jon az állat a fekvő testre. A ló megbokrosodott, irányt változtatott, így szaladt neki a másiknak. A menekülő férfinak a kavarodásban nyoma veszett. A tömeg a razziázókat okolta a balesetért, és halk moraj formájában tiltakozott. Judit a fal mellett lapulva igyekezett a Karpfenstein utca irányába, amikor oszlatni kezdték a csődületet. Egy dörrenés hallatszott, amitől összerezsent, de nem bírta ki, hogy meg ne álljon és hátra ne pillantson. A lábatörten kínlódó lovat váltotta meg a lövés a további szenvedéstől. Remegve indult tovább, s a feszültség csak akkor engedett fel benne némiképp, amikor belépett az ötemeletes bérház mindig hűvös, sötét udvarába, és a vastag tölgyfa kapu bezárultával kint rekedt az utcazaj.

Izgatottan kopogtatott, s miután választ nem kapott, beóvataskodott az udvari lakásból átalakított imaház kissé dohos szagú előterébe. Két nagyobb helyiség nyílt innen: az imaterem és az, ahol tanultak. Mielőtt Rabbi Baneth feltűnt, csak imádkozni jöttek össze a hívek, azóta tanteremmé lényegült át a háború óta használaton kívüli, kissé sötét szoba.

Judit megilletődve pislogott be az ajtóresen. Idősebb férfiak szedelőzködtek, a délutáni imát fejezték be épp, a fiatalok visszaültek az asztal mellett padokra. A rabbi a davenoláshoz felöltött gartlit oldotta le derekáról. Amikor megpillantotta Friedmann-nét, elkerekedett a szeme:

– Nu?

– Beszélni szeretnék a ruvval – suttogetta Judit. – Lehet?

– Lehet, lehet – mondta elkomorodva a rabbi, noha addig sem volt túlzottan vidám. Körbenézett. A fiúk egy zsírpapírt bontogattak, amiben pogácsát hozott valaki. Érdeklődve pislogtak az asszonyra, mert nő ide nemigen tette be a lábát, de figyelmüket leginkább mégis az élelem kötötte le.

Juditot feszélyezte a néhány fiatalember jelenléte is. A rabbi észrevette zavarát.

– Szünetet tartunk. Sájleval! jöttek hozzám. Addig kimehettek az udvarra vagy tanulhattok magatokban.

A fiúk lassan mozdultak, s közben nehéz szívvel sandítottak az asztalon illatozó pogácsahalomra.

– Vigyétek, vigyétek!

Többen is felkapták volna a barnára sült, libatepertős pogácsákkal megrakott zsírpapírt, de mesterrük rosszalló tekintete megfékezte falánkságukat, és kissé megszegyenülten vonultak át az imaterembe. Rabbi Baneth helyet mutatott Juditnak a padon. Maga is leült, az asztal másik oldalán, és biccentett,

Für Emil: Flódní, A Zsidó Múzeum Brit Noah -
Noé szövetsége című kiállításáról

Fotó: Rosta József

hogy hallgatja. Judit félve pislogott az ajtó felé, aztán újra a rabbi sárgás színű arcára, kifésült, egyenes szálú, hófehér szakállára és a rá szegeződő zöld szempárba. Nem volt vesztegetni való ideje.

– Azt már mondtam, hogy a Friedmann letartóztatták, és hogy súlyos vád van ellene. Azóta betörték a lakásunkba is. A gyerekeimet az óvodából vitték el, engem a piacról, maguk közé fogva, akár valami tolvajt. Mintha azt akarták volna megmutatni, hogy nemcsak Benjámin fogták le, de nekünk se lehet nyugtunk sehol. És nem is lehet nyugtom, amíg azt érzem, hogy a gyerekeimet is elvehetik tőlem. Azt is tetszik tudni, hogy a Friedmann évek óta el akart menni Erecbe. Ha őt lecsukják, és netán velem is történik valami, akkor mi lesz a gyerekekkel? – hadarta az asszony, mint aki fél, hogy nem lesz ideje végigmondani azt, amiért jött. Bele is zavarodott előrebocsátott indokaiba, melyek arra voltak hívatottak, hogy érthetővé és elfogadhatóvá tegyék a rabbi szemében döntését, amire jóváhagyást várt. – Szóval, úgy gondoltam – fogta suttogóra hangját –, hogyha a ruv is egyetértene velem, hogy mi, én és a gyerekek, megpróbálunk eljutni Erecbe, így a Friedmann is megnyugodhat, mert nem kell ránk gondolnia, hogy mit tesznek velünk, és ha a Jóteremtő megsegít bennünket, és kiszabadul, utánunk jöhet. – Az asszony arca lángolt az izgalomtól, míg beszélt.

– Nu, és én mit tehetnék érted? – A rabbi fájdalmasan tárta szét a karját. Judit arcára kiült a csalódás. Egy biztató, jó szót se kap búcsúzóul? Még egy bróché se mond rá?

Némán ültek egymással szemben. Judit látta, amint a ruv ajka olykor megmozdul, mintha magában beszélne. Nem nézett rá, és az asszony dacosan arra gondolt, nyilván szégyelli a tehetetlenségét. A rabbi nagyot sóhajtott, és halkán megszólalt:

– Erec kojdes² és a szent emberek együtt csodákra képesek. Egyszer eltemettek egy férfit, áldásék az emléke, Petach Tikvában. Jerusolájmiban akart persze pihenni, az Olajfák hegyén, de zavarások voltak, nem lehetett temetni a Hinnom-völgyben. A fia nem lehetett ott a temetésen; itt élt és dolgozott Pesten, csak az özvegy apja ment fel tanítani Erec Jiszruelba egy jesivébe, és ott élt évek óta. Amikor levélben kapta a hírt, a fiú meggyászolta az apját, tanított tovább Pesten, de nem felejtette el, mi állt a végrendeletben. Egy évvel később jutott csak el Jerusolájmiba. Beszerezte a szükséges engedélyeket az újratemetéshez a legnevesebb rabiktól, és a hivatalos papírokat az angol hatóság-

októl. Egyik sem volt könnyű, de az apja akaratát szentnek tekintette. Egy forró nyári napra, év hó huszadikára esett a temetés. Ott állt a fiú, reszketve a félelemtől, hogyan fogja viszontlátni az apját. Vagyis azt, ami ennyi idő múltán az apjából megmaradt. Ahogy ástak, egyszer csak előtűnt a talisza. Onnantól ő akart ásni, a kezével kaparta, seperte szét a földet, nehogy a szerszámokkal megsértsék a halottat. Úgy még életében nem félt, mint akkor. A többiek látták, milyen izgatott, nem hagyták, hogy ő fedje fel a testet. Széthajtogatták a taliszt, s amikor megpillantották a halottat, mindenki felhördült. Akkor a fiú is kinyitotta a szemét. Láthatta: az apja arca és teste teljesen ép. Olyan, mondták a jelenlévők, akik egy évvel azelőtt is részt vettek a temetésen, mint akkor volt – hallgatott el rabbi Baneth, majd mély levegőt vett, és magára erőltetett nyugalommal folytatta. – Olyan volt az a halott, mintha várt volna. Mintha tudta volna, hogy várnia kell, és mintha biztos lett volna abban, hogy nem vár hiába.

Úgy nézett maga elé, mintha látná a jelenetet. Ahogy a deportálásból visszatérve, magára kirótt vétekáldozatként felöltötte a haszidok viseletét, akik ellen a háborúig élesen hadakozott, és átköltözött a szinte teljesen kiürült csortkovi imaházba, arra is elkötelezte magát, hogy soha többet nem prédikál a cionisták ellen. Attól a gondolattól azonban, hogy a Szentföldet vallástalan menekülők népesítsék be, akik talán csak úgy tekintenek rá, mint tranzitállomásra, netán üzleti lehetőségre, mérhetetlen fájdalmat érzett. A parancsolatok megszegése, az ország megszenteltségtelenítése kettős vétek ahhoz képest, ha valaki száműzetésben él, gyanakvó, előítéleteket tápláló, s olykor fenyegető népek között, ráadásul így nem vonatkoznak rá a csak Izrael földjén teljesíthető micvók.

– Nem ugyanaz – mondogatta gyakran –, ha valaki egy király birodalmának határán szegi meg a törvényt, a pusztában, nehéz körülmények között, vagy a palotában vétkezik, ahol szabadon élhet és szolgálhat.

Friedmann Jutka személyében azonban olyan valaki készül alijázni, aki eddig is törvénytisztelő életet élt. Noha ő sem azért indul útnak, hogy lősem somájim³ éljen ott, a rabbi mégis bízott abban, hogy az ilyen emberek, mint ő, ellensúlyozhatják azok áradatát, akiknek Izrael átmeneti menedék csupán. Chazon Isre, a litvis mesterre gondolt, aki feladva korábbi heves ellenzését, a Szentföldre települt, de az őt felkereső szatmári rebbének, aki arra próbál-

ta rábírní, hogy emelje fel szavát a vallástalan álam ellen, szelíden annyit mondott csupán:

– Nem ez az út. Erőszakkal és szigorral nem lehet a Tórát szolgálni. Nekünk kell példát mutatnunk egyenként, személyesen.

Rabbi Baneth látta Judit szemében a rettegést és a bizonytalanságot, amiből eleget látott a háború alatt, akár istenfélők, akár hitehagyottak szemében. Bárhogyan dönt is, kockázatot vállal. A kiszolgáltatottság és a kiúttalanság érzése átragadt rá is, mintha neki kellett volna döntenie az asszony helyett.

Judit nem tudott a másik vívódásairól, amik évek óta egész lényét áthatották, mindössze azt kellett érezze: hiába jött, nem kap választ a kérdéseire, nem kap tőle biztatást, hogy menjen, igaz, nem is beszél le elhatározásáról. Amikor a rabbi újra megszólalt, kissé éneklő hangon beszélt, és az asszony szemébe nézett.

– A Tóra az élet törvénye. A Semizbórach⁴ előtt minden teremtett élet szent. Minden, ami ezzel szemben áll, nem Tóra. A háború, ami életek elpusztításáért folyik, törvénytelen. A háború, amit a pusztítással szemben, életek megmentéséért viselnek, megengedett. Földért életet adni, akár egyetlen életet is, a föld bálványozása. Azért háborúzni és meghalni egyetlen zsidónak is, hogy Erec Jiszruelba még több zsidó települhessen, a Jóteremtő nevének megszenteltetésére. Azért háborúzni, hogy az ott élő zsidók életét megóvják, micvó, mert Erec Jiszruel földjén lakozni érdem. Ezt már a Ramban mondja. Ha a zsidó olyan helyről megy oda, ahol életét veszély fenyegeti, életet ment. Életet menteni mindenki köteles, beleértve a saját életét is. Az életmentés törvénye minden micvók micvója. Aki egy lelket megment, olyan az, mintha az egész világot mentené meg, mert nemcsak annak az életét menti meg, akit kiszabadít a bajból, de fiainak és fiai fiainak életét is, azokét, akik velünk szemben talán érdemesek lesznek a megváltásra. Onnan tanuljuk ezt, hogy aki viszont egy lelket elveszejt, az olyan, mint aki az egész teremtett világot elpusztítja, hiszen mindenki köteles úgy gondolkodni, mint az első ember, és azt mondani: értem teremtett a világ.

Ugyan hogy mondhatnám én bárkinek, hogy tegyen vagy ne tegyen valamit, ha úgy gondolja, hogy az ellenkezőjével a maga vagy más életét menti. És hogy is ne kellene megáldanom azt, aki a legszenbtebbet teszi, amit ember megtehet – köszörülte meg

a torkát, felállt, és Juditnak is intett, hogy álljon fel. Az asszony feje fölé emelte a kezét. Mutató- és középső ujját, gyűrűs- és kisujját összezárta, s behunyt szemmel mondta el az áldást. – Jövorechecho Ádojnoj vájismörecho, jóér Ádojnoj pónov élejcho, vájhunecho, jisszo Ádojnoj pónov élejcho, vájoszém löcho sólajm!⁵

Judit is leeresztette szemhéját, s amikor hálás elégedettséggel kinyitotta, a ruv könnyben ázó, zöld szemét látta maga előtt.

– Miért? – csak ennyit tudott kinyögni.

Most a rabbi suttogott, miközben lerogyott a padra és az asszony is visszaült.

– Vannak, akik úgy gondolják, hogy a hitehagyottak miatt küldte ránk a borzalmakat a Szent, de ezek tévelygők, hiszen az a haloche⁶, hogy akik nem ismerik a törvényt, azok nem is vétethetnek elene, ezért nem is büntethetők. Ebből viszont az következik, hogy miként mi bűneink miatt száműzetünk egykor, és pusztult el a Szentély, most is a mi értelmetlen gyűlölködésünk, egymással szembeni vétkeink miatt lakoltunk. A szentek is, a gyerekek is, ártatlan lelkek milliói. És szenvedünk továbbra is. Hallott maga a gilgul nesomeszról?⁷ Lehet, hogy mindannyiunkban bűnös lélek lakozik. Azért térhetek vissza csupán, hogy új testben vezekeljék le előző életük vétkeit. Ezért tört ránk a vész. A vízözön után a szivárványt adta annak jeleként, hogy nem pusztítja el a világot. Most nincs semmiféle jel – vált zavarossá a tekintete, mint aki maga is érzi, hogy belebojolódt mondandójába. – És nincs más magyarázat ennyi szenvedésre, mint a mi bűnünk. De ismerjük törvényeit, és én a szerint döntök. Azzal, hogy az ember útra kel Erec Jiszruelba, életveszélyt vállal. Ha marad, talán úgy is. Mit mondhatnék én ebben a helyzetben, hogy ne vegyem magamra, ha, ments Isten, történik vele valami? Téku. Nincs válasz, csak az idők végén. Hogy mit tesz Erec Kojdes és a szent emberek találkozása, tudom. Hogy mit hoz Erec Kojdes és az apikorszim találkozása, azt nem tudom. De most már én is azt mondom: menjen, aki menni tud! – Úgy morzsolgatta egymásba font ujjait, mintha diót akarna összeroppantani tenyerében. – Egyetlen dolgunk lehet. Úgy élni, hogy példát mutassunk. Akár itt, akár ott. Minden odafönt dől el, az égben.

Erőtlen hangon beszélt, mint aki nem igazán hisz benne, hogy szavaival meggyőzhet bárkit is, mégis kötelességének tartja, hogy erre kísérletet tegyen. Mintha csupán hangosan gondolkodott vol-

na, megingásában bepillantást engedve látogatójának az öt gyötrő kételyekbe, amit csak újabb és újabb merész képzetekkel ellensúlyozhatott, akár ha az önmagában pislákoló tüzet élesztgetné. Judit nem mindig tudta követni gondolatmenetét, de derengett emlékezetében, hogy Benjámintól, azon ritka beszélgetéseik alkalmával, amikor nem hártotta el, hogy egyáltalán szót ejtsenek a témáról, a ruvétól eltérő következtetést hallhatott.

– Az a tény – magyarázta Friedmann –, hogy vissza lehet térni a Szentföldre, egyben azt is jelenti, hogy vissza kell térnie a népnek. Mert Erec Jisraelen kívül nincs Sekhina, nincs gondviselés – idézte Rásit nyomatékképpen, majd hosszas fejtegetésbe kezdett, ami untatta Juditot, aki ráadásul emlékezett, apja úgy mondta: a Sekhina mindenütt jelen van, ahol tíz zsidó Tórát tanul vagy imádkozik, de hogy honnan idézte, arra már nem emlékezett. Úgy érezte, az érvek és ellenérvek tengerében nem a megoldás a lényeg, hanem a keresés, a kutatás, a felhalmozott tudás szenvedélyes ismétlése, mint az apjánál összegyűlő, Talmud fölé hajló és vitatkozó férfiak körében, akiket gyerekként, egy szekrény mögé bújva, sokszor kihallgatott.

A kérdés Judit számára gyakorlatiasan vetődött fel. Ha menni kell, mert veszélyben az életük, a biztonságuk, nyilvánvaló, hogy arra indul, ahol zsidók élnek, élhetnek bántatlanul. Ez nem lehet bűn. Ám régebben nem hitte, hogy menni kell. Ebben tévedett, és vádolta magát e tévedésért.

A múlt idő tudatában egyre nyugtalanabban feszkelődött. Rabbi Baneth tekintete a semmibe révedt. Ajka mozgott, magában beszélt, sőt vitatkozott. Judit lassan, óvatosan felemelkedett, mintha észrevétlenül távozhatna.

– Mindent köszönök.

A rabbi merengve szólalt meg:

– Az az újratemetett ember, akiről beszéltem, az apám volt. Ha nem látom a saját két szememmel, nem hiszem el. Sosem lesz belőlem jó haszid. Pedig most már nemcsak hiszem, de tudom is: a Szentföld a szent életűekkel valóban csodákra képes. De neked indulnod kell, lányom. Du blájbt men!⁸ Küldj egy lapot, ha megérkeztél. Hátha ideér – futott át arcán egy halvány mosoly, majd újból elkomorult.

Judit biccentett, s ajkát harapdálva kifordult az ajtón. Úgy érezte, utoljára találkozott a ruvval. Benjáminra gondolt, és iszonyú erővel markolt bele, szinte fizikai fájdalmat okozva máris a hiány: vajon viszontlátja-e még? A világ, e percben, ezt az

egyetlen kérdést visszhangozta. Először érezte át valamennyi következményével, egész testében, zsigerei mélyéig, mire készül. Szédült, ahogy kilépett az udvarra. A nagyobb fiúk cigarettáztak, az apraja egy rongylabdával futballozott a poroló körül, de ahogy észrevették, elhalkultak. Mintha sorfalat álltak volna a megtört, szótlán asszonyok, aki köszönés nélkül, rájuk se pillantva sietett el közöttük.

Becsapódott mögötte a kapu, és a fiúk szólítás nélkül szivárogtak vissza a tanterembe. Letelepdedtek az asztal köré, hogy újra a gemóréba mélyedjenek. A Baba Mecia⁹ traktátust tanulták, azt a szugját,¹⁰ amiben rabbi Jehosua egy tórai idézettel perel az Égi Hanggal, mely a mesterek vitájába avatkozna, valamennyiükkel szemben Eliezer rabbi oldalán foglalva állást. „Nem az égben van” – vágja oda dühösen Jehosua a Fennvaló közbevetésére, mármint az ítélet joga, mely a Tóra által az embernek átadatott. „Nem hallgatunk semmilyen égi hangra, hiszen már a Színájon beírtad Törvényedbe: a többség szerint kell döntenünk.”

Vitatkozni a Jóteremtővel? Tórájára hivatkozva, leszavazni az élő Isten szavát? Felhívni a gyerekek figyelmét az írott és a szóbeli tan feszítő ellentmondásaira? A háború előtt rabbi Baneth-nek eszébe nem jutott volna ilyen paradoxonokkal terhes szakaszokat olvastatni a bócherekkel, akik amúgy is érzékenyen reagáltak az egymással feleselő részletekre, de azóta úgy gondolta, nemcsak hogy nem hallgathatja el a számára is sok fejtörést okozó problémákat, de lehetséges, hogy fel kell hívnia rájuk a figyelmüket. Lehet, hogy ez is vétkes mulasztás volt, őrlődött olykor.

A fiúk elcsendesedtek, várták, hogy tanítójuk rábökjön valamelyikükre, folytassa az olvasást, de a rabbi tenyerébe temetett arccal könyökölt az asztalfőn. Olykor megrázkódott a válla, nem tudta elrejteni váratlanul kibukó érzelmeit. Némán, megilletődve nézték a jelenetet, mígnem az egyik legifjabb bócher, a házaló Weisz tízéves, cingár, vörös, szeplős árvája, aki rokkant anyjával élt, s aki mindig az asztal végére, a süteményes tálcától legmesszebb szorult, nem bírta tovább.

– Miért sír a ruv?

A többiek böködték, mutogattak, hogy az ilyesmit nem illik észrevenni, de már késő volt, a kérdés elhangzott, és a feszült hangulatban szinte megállt a levegőben.

Rabbi Baneth gyors mozdulattal eldörzsölte könnyeit. Kellott néhány másodperc, míg annyira

megnyugodott, hogy a fiúk megilletődött, ám kíváncsi tekintetét állni tudja. Nem volt ereje, hogy elhárítsa a tapintatlan tudakozódást.

– Azért kedveseim, mert nem maradt senkim. Se feleségem, se gyerekeim, és most már nem is lesz soha. Olykor nagyon nehéz elfogadni a Mindenható akaratát.

Néma csend fogadta válaszát. A fiúk mind komoly arccal figyeltek. Értették, amiről beszél, csak az lepte meg őket, hogy ilyen nyílt szavakkal tette ezt. Soha korábban nem nyilvánított érzelmeket, noha tudták róla, mit élt át.

– De hát nem úgy áll, hogy aki felebarátja fiát Tórára tanítja, az olyan, mintha a saját gyereke volna? – feleselt a vörös, szeplős fiú az asztal végéről, pontosan idézve a korábban tanultakat. A felvágott nyelvű kölyök megilletődöttségét elnyomta a felfedezés izgalma. Rajtakapta mesterét. Mintha ebben a pillanatban döbrent volna rá, hogy mindaz, amit eddig tanult, nem holt betű, távoli tudomány, de az élet törvénye, filozófiája és mankója, s máris bizonyos sértettség érződött a hangján, hogy a ruv nem tartja magát ahhoz, amit tanított, s amit ő, jó tanítványként, szó szerint vett.

A rabbi elkerekedett szemmel nézte őt. A szerencsétlen asszony látogatásától felkavarodott emlékeit egy pillanat alatt elmosta valami forróság. Szemébe újra könnyek toluáltak, remegő szájsarka mégis mosolyra húzódott. Nem tudta tovább őrizni tekintélyét. Csillogó szemmel suttozta, síró-nevető hangján:

– Hat sorral lejjebb nézzétek. „Nichuni bonaj! Nichuni bonaj!” „Gyermekeim legyőztek engem!

Gyermekeim legyőztek engem! Így mondta mosolyogva a Szent, áldassék Ő, a bölcsek vitája hallatán, mondta rabbi Nátán, aki találkozott Elijáhu prófétával.”

A fiúk uja lejjebb csúszott a fóliánsokon. Rabbi Baneth közben visszanyerte nyugalmát.

– „Sokat tanultam a mestereimtől, még többet a társaimtól, de a legtöbbet a tanítványaimtól.” Így mondja a gemóre – nézett körbe jelentőségteljesen a kilenc bócheren, újra azzal a szigorú tekintettel, amiért olykor tartottak tőle. – Köszönöm, fiam, amit tőled tanulhattam! – biccentett a cingár, szeplős fiú felé, akit társai csak Kisveisznek hívtak. A gyerek fülig vörösödött, nagyokat nyelt, de büszkén állta mestere elismerő pillantását.

JEGYZETEK

* Részlet a *Keleti pályaudvar, végállomás* című regényből, mely a Magvető Könyvkiadó gondozásában jelenik meg az Ünnepi Könyvhétre.

¹ Kérdés (héber-jiddis)

² Szentföld (héber-jiddis)

³ „az ég nevéért” (héber-jiddis)

⁴ „Alej áldott” – istennév (héber-jiddis)

⁵ „Áldjon meg az Örökkévaló és őrizzen meg! Világítsa az Örökkévaló feléd arcát és kegyelmezzen neked! Fordítsa az Örökkévaló feléd arcát és szerezzen neked békét!”

⁶ Vallástörvény (héber-jiddis)

⁷ lélekvandorlás (héber-jiddis)

⁸ „Maradjunk ennyiben!” (jiddis)

⁹ Középső kapu (arameus)

¹⁰ szakaszt (arameus)

Legyen a vendégünk!

*Nemzetközi specialitások,
zsidó konyha, elegáns környezet,
első osztályú kiszolgálás várja Önt a*

CARMEL PINCÉBEN

Budapest VII., Kazinczy u. 31.
Nyitva: naponta 12-től 23 óráig
Asztalfoglalás: 3-221-834 M 3-424-585
LÉGKONDITIONÁLT ÉTTEREM

LÁNG-TÉKA

az igazi könyvesbolt
a hét minden napján várja önt
hétfőtől péntekig 10-20 óráig, szombaton,
vasárnap 10-18 óráig

üzletünk a lipótváros szívében a legszélesebb judaikai választékkal várja mindazokat a vásárlókat akik:

- szeretik a személyreszóló kiszolgálást,
- szeretik, ha meghitt környezetben nézelődhetnek,
- beszélgethetnek velünk,
- szeretik, ha rendelésre megkaphatják a keresett könyvet, egyszerűen mindazokat, akik még mindig a hagyományos könyvesboltot kedvelik.

LÁNG-TÉKA KÖNYVESBOLT

1137. budapest, Pozsonyi u. 5.
telefon/fax: 340-4023
email: redei.eva@chello.hu